

Nr 104.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1943 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till tekniska läroverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 196) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde vara riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1943/44

dels till Tekniska läroverk: Avlöningar ett förslagsanslag av 1,500,000 kronor;

dels till Tekniska läroverk: Omkostnader ett förslagsanslag av 150,000 kronor;

dels till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 90,000 kronor;

dels ock till Tekniska läroverk: Stipendier ett anslag av 9,000 kronor.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i propositionen nr 149, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 5 mars 1943, föreslagit riksdagen att

1. besluta, att i Luleå skall från och med budgetåret 1943/44 eller den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, successivt upprättas ett tekniskt gymnasium under förutsättning, att Luleå stad åtager sig ej mindre att tillhandahålla — förutom erforderliga undervisningslokaler jämte bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning — jämväl bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal än även att inrätta ett elevhem, vari plats kan beredas för minst 40 studerande vid nämnda gymnasium;

2. godkänna av departementschefen angiven personalförteckning för de tekniska läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44;

3. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för de tekniska läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44;

4. till Tekniska läroverk: Avlöningar för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 1,482,500 kronor;

5. till Tekniska läroverk: Omkostnader för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 146,000 kronor;

6. till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 96,000 kronor;

7. till Tekniska läroverk: Stipendier för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av 10,000 kronor;

8. till Kurser för utbildning av arbetsstudieingenjörer för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av 10,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *K. A. Johanson m. fl.* (I: 230) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Lindmark m. fl.* (II: 327), vari hemställts, att riksdagen ville besluta att det för övre Norrland avsedda tekniska gymnasiet måtte förläggas till Skellefteå.

I. Inrättande av ett tekniskt gymnasium i övre Norrland.

Behovet av ytterligare ett tekniskt läroverk i Norrland.

Flera omständigheter, främst det norrländska näringslivets expansion och ett växande behov av praktiskt inriktade skolor för den norrländska ungdomen, ha på senare tid starkt aktualiserat frågan om utbyggande av den tekniska gymnasieorganisationen i Norrland. De olika synpunkter, som kunna anläggas på detta spörsmål, ha framlagts i en av *ett flertal riksdagsmän, representerande de fyra nordligaste länen, till 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen* ingiven skrift med förslag till åtgärder för bättre tillgodoseende av den norrländska ungdomens behov av teknisk utbildning. De sakkunniga överlämnade med eget yttrande den 11 september 1941 denna skrift till Kungl. Maj:t. I ärendet avgavs därefter yttrande av *skolöverstyrelsen*, som förordade åtgärder för inrättande av ett nytt tekniskt läroverk i övre Norrland. Med anledning av vad sålunda förekommit infordrades utlåtanden från åtskilliga myndigheter och sammanslutningar. Samtliga remissinstanser vitsordade behovet av att större möjligheter till utbildning vid tekniskt läroverk beredas den norrländska ungdomen. Därefter har, på uppdrag av chefen för ecklesiastikdepartementet, *t. f. kanslirådet Gunnar Wejle* verkställt viss ytterligare utredning i ärendet, vilken närmast avsett frågan om lämpligaste förläggningsort för ett eventuellt nytt tekniskt läroverk i Norrland.

I förutberörda framställning av representanter i riksdagen för de fyra nordligaste länen framhölls, att den norrländska ungdomens möjligheter att skaffa sig teoretisk och praktisk utbildning av olika skäl äro starkt begränsade samt att till följd härav svårigheter uppstått att i tillräcklig utsträckning erhålla kunnigt folk för det norrländska näringslivet. Vidare anfördes bland annat:

För den norrländska ungdomen är frågan om dess utbildning ett särskilt aktuellt problem. Många av dessa ungdomar sakna nämligen ekonomiska förutsättningar för att under längre tid deltaga i den undervisning, som läm-

nas vid universitet, högskolor och yrkesutbildningsanstalter av skilda slag. Resultatet har också blivit, att det är ytterst få ungdomar ur den norrländska arbetare- och bondeklassen, som söka sig till högre skolor. De som redan nu bedriva sina studier vid dylika undervisningsanstalter äro i betydande utsträckning barn till tjänstemän, vilka icke ämna stanna i Norrland. Detta har givit upphov till ett rekryteringsproblem, som gör sig gällande såväl inom näringslivet som på det kulturella och administrativa området. Tillgången på utbildat och tekniskt kunnigt folk är en av förutsättningarna för att man skall lyckas genomföra den av alla önskade utvidgningen av det norrländska näringslivet.

Skolöverstyrelsen förordade en närmare utredning om inrättande av ett tekniskt gymnasium för övre Norrland. Överstyrelsen anförde bland annat:

De tekniska läroverken äro starkt koncentrerade söderut, vilket givetvis sammanhänger med befolkningens starka koncentration i samma riktning. Bristen på tekniska läroverk i mellersta och övre Norrland är anmärkningsvärd och påfallande. Överstyrelsen finner den nuvarande förläggningen av de tekniska läroverken till olika delar av riket vara sådan, att ungdomen i Norrland och särskilt i övre Norrland på grund av de stora avstånden icke i önskvärd mån blir tillgodosedd med utbildningstillfällen. Överstyrelsen finner därför, att det är önskvärt, att åtminstone ett nytt tekniskt läroverk upprättas i Norrland och att detta förlägges till det nordligaste länet, exempelvis till Luleå. Det vore visserligen mindre kostnadsdragande att utvidga Härnösandsläroverket än att skapa ett helt nytt läroverk med alla tillhörande resurser, men en sådan åtgärd läser icke kunna åvägabringa en lösning av det nu föreliggande problemet, att bereda möjlighet för övre Norrlands ungdom att vid inom geografiskt räckhåll beläget tekniskt läroverk erhålla den utbildning, som med ett sådant avses, och att sålunda med bibehållande av i stort sett oförändrad livsföring och acklimatisering kunna efter avslutade skolstudier gagna övre Norrlands näringsliv.

Länsstyrelsen i Härnösand förordar, att tekniska gymnasiet i Härnösand utökas och moderniseras samt framhåller, att för den tekniska undervisningens ordnande i Norrland synes det vara vida bättre med ett större i olika avseenden fullständigt och väl utrustat tekniskt läroverk med tekniskt gymnasium än om den tekniska undervisningen skulle fördelas på ett flertal mindre läroanstalter. Det i Härnösand förlagda tekniska gymnasiet bör fördenskull vidare utbyggas, förses med förbättrad utrustning och ett utökat antal lärarkrafter, så att parallellavdelningar i erforderlig utsträckning kunna anordnas. Medel böra även ställas till förfogande för ett betydligt utökat antal stipendier och för anordnande av s. k. elevhem, allt i syfte att minska studiekostnaderna.

Länsstyrelsen åberopar ett infordrat yttrande av *rektor vid tekniska läroverket i Härnösand*, som bland annat anför följande.

De tekniska läroverken (tekniska gymnasier och fackskolor) är en skolform, som industrien inom alla delar av landet förklarar sig ha stor nytta av. En tillräckligt omfattande statistik beträffande industriens nuvarande användning av personal med denna utbildning saknas tyvärr ännu. En undersökning i denna riktning, som gjordes i april 1941, och som omfattade trä- och cellulosa-industrien inom Norrland och Dalarna, gav som resultat, att 58 procent av

ingenjörspersonalen hade utbildning från tekniska läroverk och 35 procent från tekniska högstskolor. De tekniska läroverken äro fullbelagda, och från samtliga avvisas årligen ett stort antal godkända inträdessökande på grund av de gränser, som bestämmas av organisation och lokaltrymme. En stark ström av svensk ungdom med lust och fallenhet för industriellt arbete hålles härigenom tillbaka eller tvingas in i de allmänna läroverkens gymnasier. Behovet av ökade studiemöjligheter vid tekniska läroverk är större i Norrland än i landet i övrigt. Följande uppställning visar elevantalet vid de olika statliga tekniska läroverken i riket höstterminen 1941:

S k o l a	Antal elever höstterminen 1941	Huvuddel av landet och dess folkmängd	Elevplatser per million invånare
Tekniska gymnasiet i Härnösand	166	Norrland 1.12 mill.	148
Elektrotekniska fackskolan i Västerås	127	Svealand 2.12 mill.	463
Maskinfackskolan i Eskilstuna	175		
Tekniska läroverket i Stockholm	345		
Tekniska gymnasiet i Örebro	337		
Tekniska läroverket i Malmö	280	Götaland 3.12 mill.	278
Tekniska gymnasiet i Borås	131		
Tekniska gymnasiet i Göteborg	223		
Tekniska gymnasiet i Norrköping	235		
Summa	2,019	Hela landet 6.36 mill.	313

Norrland är ändå mera tillbakasatt än vad dessa siffror visa, om man tar i betraktande de stora avstånden inom landsdelen. Om Norrland rent siffermässigt skulle komma i paritet med det övriga landet, skulle antalet elevplatser vid norrländska tekniska läroverk behöva mer än fördubblas. Följande siffror belysa otillräckligheten av kapaciteten hos det norrländska tekniska gymnasiet.

Läsåret	Antal godkända inträdessökande i klass I	Antal intagna sökande	Antal avvisade godkända sökande
1937—38	114	60	54
1938—39	127	59	68
1939—40	146	54	92
1940—41	76	55	21 (första inverkan av kriget)
1941—42	106	54	52

Av tabellen framgår, att antalet avvisade godkända sökande är ungefär lika stort som antalet antagna.

Länsstyrelsen i Östersund finner förslaget om att ett nytt tekniskt läroverk borde förläggas till Luleå för att tjäna övre Norrlands ungdom vara synnerligen väl motiverat. Redan nu vore därjämte en utökning av antalet linjer vid tekniska läroverket i Härnösand av behovet påkallad.

Länsstyrelsen i Umeå har bland annat anfört, att bristen på anstalter för yrkesundervisning i övre Norrland är särskilt framträdande och utgör det kanske största hindret för ett differentierat och utvecklat näringsliv i dessa trakter.

Länsstyrelsen i Luleå har i fråga om den lägre tekniska undervisningen instämt i vad skolöverstyrelsen anfört.

Statens arbetsmarknadskommission finner inrättande av ett tekniskt läroverk för övre Norrland lämpligt såväl för den norrländska ungdomens skull som med hänsyn till den norrländska industriens behov samt anför följande.

De nya gruvindustrier samt järn- och metallverk, som under senare år vuxit fram i Norrland och som måhända endast beteckna början av en ny utveckling på detta område, kräva specialutbildade tekniker och arbetsledare av olika slag. Sågverksindustrien kräver en reserv av kunniga specialarbetare och arbetsledare. Träindustriens utveckling i riktning mot det kemiskt-tekniska kräver såväl högskoleutbildade som på annat sätt utbildade kemiker och tekniker av olika slag. Kraftverkens utbyggande och det framtida utbyggandet av vägväsendet kräva icke blott en stab av högskoleutbildade ingenjörer utan även fackmän med lägre teknisk utbildning inom väg- och vattenbyggnadsfacket samt på det elektrotekniska området. Liknande är förhållandet inom det kommunaltekniska området, där de nya samhällsbyggnaderna kräva ökad tillgång till teknisk personal. Den på många håll i de nordligare länen alltmer framväxande småindustrien kräver icke blott kunniga hantverkare och specialarbetare utan även tekniskt skolade arbets- och driftsledare.

De åtgärder, som närmast kunna ifrågakomma, torde böra taga sikte på detta behov av tekniker, och kommissionen finner, att ett tekniskt läroverk för övre Norrland vore behöfligt. Kommissionen vill understryka betydelsen av att utbildningsmöjligheterna organiseras i naturligt sammanhang med de industrier och det näringsliv, som de äro avsedda att tjäna.

Sveriges industriförbund anför:

Enligt förbundets uppfattning är det synnerligen angeläget att kraftiga åtgärder vidtagas för att norrlandsungdomen skall kunna beredas möjlighet till utkomst i hemorten. Då detta förutsätter en ökad differentiering av det norrländska näringslivet, bör också den förutsättning för ny företagsamhet skapas, som tillgång på yrkesutbildad arbetskraft från goda undervisningsanstalter utgör. Yrkesundervisningen i Norrland synes fördenskull under de närmaste åren böra utbyggas och detta helt säkert i större omfattning än som svarar mot de aktuella sysselsättningsmöjligheterna därstädes.

Härvid är naturligen av vikt, att yrkesundervisningen erhåller en sådan inriktning, att den stöder industrigrenar, som befinna sig under utveckling. Det ökade behovet av yrkesarbetskraft i samband med utbyggandet av den västerbottniska gruvindustrien bör sålunda följas av motsvarande utvidgning av utbildningsmöjligheterna. Ur denna synpunkt förefalla starka skäl tala för att det tekniska läroverk, som även enligt förbundets förmenande bör upprättas i övre Norrland, speciellt differentieras för de inom denna landsdel expanderande industrierna.

Det föreslagna läroverkets förläggning.

Såsom förläggningssort för det ifrågasatta tekniska läroverket i Övre Norrland har allmänt föreslagits Skellefteå eller Luleå.

Länsstyrelsen i Umeå, som förordar Skellefteå såsom förläggningssort, anför i denna fråga bland annat:

Skogsprodukternas förädling torde framdeles liksom hittills bli den väsentliga uppgiften för den norrländska industrien. Tyngdpunkten kommer att ligga inom det trä- och cellulosatekniska området. I Norrland har redan börjat växa fram en kemisk industri med trä som utgångsmaterial och slutprodukter av skilda slag, och mycket tyder på att cellulosaindustrien kommer att differentieras och att nya arbetsområden komma att utvecklas. För denna industri är Västerbotten lämpligare beläget ur kommunikationssynpunkt och länet har speciella förutsättningar för dylik industri, då förutom trä vissa andra viktiga råvaror, som förbrukas i träkemi, såsom kalk och svavelkis, finnas lätt tillgängliga inom länet. Malmförekomsten i länet är stor och torde representera fler och värdefullare typer än i Norrbottens län. På malmförekomsterna har grundats en förädlingsindustri av större mått än i Norrbottens län, och denna industri kan förväntas bli ytterligare utbyggd. Behovet av ingenjörer med utbildning från tekniska läroverk inom nu nämnda industrier är och torde bli mycket stort. Inom övriga industrier är behovet av tekniskt utbildad personal lika stort som i Norrbottens län.

Norrbottens läns landstings näringsutredning av år 1939 anför till stöd för Luleå såsom förläggningssort:

Om också arbetsmarknadsläget i Norrbotten för närvarande är relativt tillfredsställande, komma med största säkerhet, när normala tider inträda och beredskapsinkallelserna upphöra samt vedavverkningarna minskas och anläggningsarbetena inskränkas, stora försörjningssvårigheter åter att uppstå. Bristen på mindre och medelstora företag gör sig framför allt kännbar. De stora för export arbetande industrierna inom malm- och trävarubranschen intaga en alltför dominerande ställning, och som följd härav blir en förödande konjunkturkänslighet ett framträdande drag i länets näringsliv.

Det av norrbottningarna eftersträfvade målet att nå en väsentligt ökad industriell verksamhet och en bredare lagd försörjningsbasis synes dock vara omöjligt att uppnå, om icke behovet av tekniskt utbildad personal, lämplig att träda in som konstruktörer och företagsledare, blir nöjaktigt tillgodosett. De möjligheter, som länet, med nuvarande fördelning av de tekniska läroanstalterna, har att tillgodose sitt behov av tekniker, måste betraktas som ytterst små. Ofta möta stora svårigheter att erhålla kunniga arbetsledare söderifrån, och av dem, som engageras häruppe, återvända många, så snart platser kunna erhållas söderut.

Den nödvändigaste förutsättningen för att en teknisk läroanstalt skall kunna fylla sin uppgift synes vara, att det inom länet finnes ett så stort antal inträdessökande med nödig kompetens, att ett gott elevmaterial kan erhållas. I Norrbotten utexamineras årligen dubbelt så många ungdomar med realexamen som i Västerbotten.

Luleå centrala läge inom det område, som huvudsakligen kommer att tillföra läroverket elever, talar först och främst till förmån för staden.

Skellefteå stads skolkommitté har anfört:

Rent geografiskt torde Skellefteå ha det bästa tänkbara läge för läroverket i fråga, beläget som det är nära mittpunkten av övre Norrlands kustområde. Skulle man uppsöka den i befolkningshänseende centralaste platsen för Väster- och Norrbottens län, tro vi, att den icke skulle komma att ligga långt från Skellefteå.

Men det industriella läget är dock det centrala i denna fråga. Västerbottens- bergslagen med Skellefteå som kommersiell medelpunkt har visat det livligaste industriella uppsvinget i Sverige under de senaste decennierna. I 1900-talets nya bergslag borde en teknisk undervisningsanstalt bli en naturlig följd av uppsvinget. Trävaruindustrien visar också stor livaktighet och kommer säkerligen att utvecklas vidare. Skellefteå stad har dessutom egna, betydande kraftverk, vilka förse den växande industrien med dess energibehov och vilka befinna sig i ständig utveckling och utbyggnad.

Västerbottens och Norrbottens län ha ungefär samma invånareantal — enligt folkräkningen år 1940 respektive 220,000 och 216,000. Antalet tekniska studerande är också ungefär lika stort från de båda länen eller 37 elever från vart och ett.

Om läroverket förlägges till Luleå, vågar man förutsätta, att det folkrika södra Västerbotten kommer att sända flera tekniska studerande till Mellan-Sverige än till Luleå, då det eljest skulle bli en resa norrut.

Kring Skellefteå finnas stora och olikartade industrier samlade inom en cirkel med mindre än 4 mils radie. Detta är icke fallet med någon annan ort i övre Norrland och är viktigt ur tre synpunkter. För det första äro ju studieresorna ett viktigt inslag i de tekniska läroverkens arbetsordning; vilken specialisering man än ger läroverket, kunna de flesta studieresorna företagas inom cirka 1 timmes buss- eller järnvägsresa. För det andra torde särskilt de lärare, vilka ha ingenjörsutbildning, lättare trivas i omedelbar närhet av de stora ingenjörskårerna vid Rönnskär och Boliden. För det tredje finnas i dessa kårer högt kvalificerade lärare i specialämnen. Denna tredje punkt synes vara ett av de tyngst vägande skälen för att det tekniska läroverket förlägges till Skellefteå.

Norrbottens läns näringsutredning har framhållit, att även Luleå ligger väl till i fråga om närheten till industrier. Någon svårighet att få lärare från trakten torde icke finnas. Bostads- och inackorderingsförhållandena i Luleå torde icke heller utgöra något hinder.

De i staden befintliga verkstäderna och industrierna erbjuda lämpliga studieobjekt. De goda kommunikationerna med malmfälten och industricentra i Kalix- och Piteåbygden erbjuda även goda möjligheter till studiebesök.

Några svårigheter att i Luleå erhålla kompetenta och intresserade timlärare föreligga icke. Vederbörande arbetsgivare lämna tillstånd till timläraranställning. Vissa lärare vid allmänna läroverket och folkskoleseminariet kunna med fördel användas som undervisare vid tekniska läroverket.

Även näringsutredningen har åberopat yttranden från några industriföretag, ävensom av kommandanten i Bodens fästning, vilken särskilt framhållit, att det skulle vara av allra största värde för fästningen, om tekniskt utbildade befälselever kunde påräknas från Norrbottens län.

Städernas åtaganden m. m.

Beträffande lokaler m. m. för tekniskt gymnasium ha enligt protokollsutdrag

stadsfullmäktige i Luleå den 30 april 1942 beslutat, att staden skall kostnadsfritt tillhandahålla för ett tekniskt gymnasium erforderliga lokaler och hyresersättning åt dess rektor;

Norrbottens läns landsting den 11 september 1942 beslutat att till utrustning av ett statligt tekniskt gymnasium i Norrbotten anslå ett belopp av 200,000 kronor att användas, därest statsmakterna möjliggöra inrättande av sådan utbildningsanstalt inom länet, samt att medlen skola uttaxeras enligt allmän grund;

stadsfullmäktige i Skellefteå den 3 juni 1942 beslutat, att staden förklarar sig villig att ikläda sig kostnaderna — i den mån dessa icke kunde täckas genom bidrag från landstinget och eventuellt annat håll — för tillhandahållande av lokaler m. m. för ett blivande tekniskt gymnasium för övre Norrland under förutsättning, att detta bleve förlagt till Skellefteå stad;

Västerbottens läns landsting den 9 september 1942 beslutat, att därest ifrågavarande läroverk förlägges till Skellefteå stad, utfästa sig, att för dess inrättande bidra med ett anslag av 200,000 kronor.

Utredningsmannens förslag.

Utredningsmannen har i första hand förordat, att ett tekniskt gymnasium inrättas i vardera av städerna Skellefteå och Luleå. Om endast ett tekniskt gymnasium nu kan upprättas, har utredningsmannen ansett detta böra förläggas till Luleå. Av utlåtandet må återgivas följande.

Behovet av utbyggnad i övre Norrland av den tekniska läroverksorganisationen måste anses tillfullo styrkt genom vad härom anförts. Att denna utbyggnad bör få gymnasiekaraktär har ansetts självfallet och häremot finnes intet att invända. I synnerhet den övre norrländska storindustriens nuvarande men även dess framtida behov av tekniker med utbildning vid tekniskt gymnasium har klart ådagalagts, varjämte vikten av att rekryteringen av denna personal kan ske inom den norrländska ungdomens led uttryckligen betonats. Goda utsikter att snart efter examen vinna lönande anställning inom denna industri synas föreligga. Undervisningens förläggande till övre Norrland skulle vidare otvivelaktigt medföra, att den norrländska ungdomen efter fullbordade studier i vida större utsträckning än nu ägnade sina krafter åt denna landsdels näringsliv och sålunda mera verksamt bidroge till förkovran och utveckling därav. Uppnåendet av detta mål är ur vissa synpunkter det väsentligaste. Förutsättningen härför är ju dock, att det för denna ungdom underlättas att komma i åtnjutande av dylik undervisning.

Statens arbetsmarknadskommission har i yttrande över vissa till skolöverstyrelsen inkomna framställningar om anordnande av nya parallellavdelningar vid en del tekniska gymnasier anført, att de ökade utbildningsmöjligheter, som åsyftas, te sig ur arbetsmarknadssynpunkt synnerligen välbehöfliga. Av de allmänna industriella utvecklingsmöjligheterna att döma syntes man även på lång sikt ha att räkna med stor efterfrågan på dylik arbetskraft.

Aven vid fullt bifall till skolöverstyrelsens förslag skulle intagningsmöjligheterna ökas med endast omkring 20 procent. I betraktande av att de senare

åren lärjungar från övre Norrland utgjort blott en ringa del av elevkåren vid de tekniska läroverken skulle dessa ökade intagningsmöjligheter sannolikt vara av synnerligen liten betydelse för den norrländska ungdomen.

Utbyggnad av det tekniska gymnasiet i Härnösand läser ej medföra avsevärd ökning av möjligheterna för ungdomarna från övre Norrland att komma i åtnjutande av teknisk utbildning och torde ej vara att rekommendera, om man vill tillgodose behovet hos näringslivet i övre Norrland av tekniker och bevara denna arbetskraft åt övre Norrland.

Beträffande frågan om *lämpligaste förläggningssorten i övre Norrland för ett tekniskt gymnasium* bör erinras om att statens arbetsmarknadskommission understrukt betydelsen av att de utbildningsmöjligheter, som komma att skapas för de nordligaste länen, organiseras i naturligt sammanhang med de industrier och det näringsliv, som de äro avsedda att tjäna.

Inom båda de nordligaste länen finnes, på sätt framgår av handlingarna, en omfattande industriell verksamhet. Samtalsvis ha ett flertal industrichefer och andra i frågan införsatta personer enstämmigt bekräftat, att det föreligger trängande behov av ökning av tekniskt utbildad personal för åtskilliga av företagen.

Samtliga de industrigrupper, vilka avses i arbetsmarknadskommissionens nyssnämnda utlåtande, äro representerade i vartdera länet. Härjämte finnas åtskilliga andra företag, där behov föreligger av tekniskt utbildad personal. Någon jämförelse mellan de olika industriernas utvecklingsmöjligheter kan här icke göras, lika litet som något omdöme med anspråk på tillförlitlighet angående deras livslängd kan fällas.

I frågan om i vilket av länen *teknikerbehovet* är sämst tillgodosett står uppgift mot uppgift. Något fullt objektivt svar härpå läser knappast kunna erhållas, helst som förhållandena härvidlag lätt nog kunna skifta på kort tid. Anledning saknas för övrigt att fördjupa sig i detta spörsmål, om man ser denna behovsfråga som en angelägenhet som rör hela övre Norrland.

I stort sett god överensstämmelse råder för övrigt mellan de synpunkter, som uttalats angående *utformningen av undervisningen* i fråga. Denna skall ju sikta till att i första hand tillgodose de angelägnaste behoven av tekniker. Skellefteå skolkommitté har förordat uppdelning andra läsåret i en maskinteknisk och en kemisk linje. Tredje året skulle ur den förstnämnda utbrytas en bergsteknisk linje; den kemiska linjen borde delas i en metallurgisk och en träkemisk linje. Representanter för Norrbottens läns näringsutredning ha givit uttryck åt den uppfattningen, att undervisningen andra och tredje läsåren bör vara differentierad på maskinteknik, byggnadsteknik och träkemi, eventuellt med inriktning mot metallurgi och elektroteknik. Enligt samstämmig mening bör första året meddelas mera allmän utbildning.

Det sistnämnda är förhållandet även vid de befintliga tekniska gymnasierna. Därefter differentierar utbildningen under andra eller tredje läsåret på olika linjer.

Härnäst bör frågan om *tillgång på lärarkrafter* beröras. Vid bestämmande på sin tid av platsen för det tekniska gymnasiet i Härnösand var det särskilt lättheten att där erhålla timlärare, som blev avgörande. Även vid lösningen av den nu föreliggande frågan har möjligheten att få timlärare stor betydelse, då undervisningen vid de tekniska gymnasierna till över hälften bestrides av sådana lärare. De uttalanden, som gjorts i ärendet såväl skriftligen som muntligen av arbetsgivare och andra rörande tillgången på lämpliga personer, vilka att åtaga sig sådan undervisning, ge emellertid anledning till uttalande, att detta lärarbehov kan tillfredsställande tillgodoses, antingen gymnasiet

förläggas till Skellefteå eller till Luleå. När det gäller övre Norrland må dock även beaktas, att det torde föreligga något större svårigheter att där erhålla ordinarie befattningshavare än vid andra dylika läroanstalter. Någon anledning föreligger dock knappast för farhåga, att icke dessa befattningar skola locka tillräckligt antal sökande. Även om avståndet, särskilt till Luleå, kan verka avskräckande och skatterna där äro förhållandevis höga, äro båda städerna bland annat huvudorter för industriområden, stadda i stark utveckling. Vid ett tekniskt gymnasium i övre Norrland lär för övrigt ej komma att finnas mera än 4—5 ordinarie lärarbefattningar. En icke oviktig omständighet när det gäller lärarekryteringen torde även vara, att ledande personer vid ett flertal större industriföretag tillkännagivit, att företagen kunna komma att anlita dessa lärare för specialuppdrag och forskningsarbete.

Beträffande båda de ifrågavarande städerna synas vidare finnas *goda möjligheter till studiebesök* vid industriföretag av olika slag. Rika tillfällen att även genom praktikantarbete vinna förtrogenhet med blivande arbetsuppgifter och i verksamheten tillämpade arbetsmetoder kunna också erbjudas de studerande inom båda länen.

I fråga om en annan betydelsefull förutsättning för anordnande av teknisk undervisning av ifrågavarande slag, nämligen tillräcklig storlek av *rekryteringsbasen för elevkåren* inom »upptagningsområdet», har framhållits, att i Norrbotten årligen utexamineras dubbelt så många ungdomar med realexamen som inom Västerbotten. Huru många av dessa ungdomar, som äro lämpliga eller skulle vara angelägna att fortsätta sina studier vid tekniskt gymnasium, är det givetvis svårt att bilda sig en uppfattning om. Redan med hänsyn till det stora intresse för anordnande av ifrågavarande undervisning, som i hela övre Norrland kommit till uttryck, kan emellertid förutses, att en första årsklass, omfattande 2 avdelningar med tillhoppa 60 elever, skulle kunna mottaga endast en mindre del av de inträdessökande från övre Norrland.

Åtskilliga av eleverna komma givetvis att nödgas bo inackorderade, enär de ha sina hem utom skolstaden. Även *inackorderingsfrågan* är därför av betydelse. Enligt inhämtade upplysningar är ungefärliga priset per månad för helinackordering, endast kost samt endast rum, delat eller ensamt, i

<i>Skellefteå</i>	110—135,	80—105,	20—50,	35—50 kronor;
(medelpris	117	88	40)	
<i>Luleå</i>	110—150,	75—105,	25—40,	40—60 »

Någon markerad skillnad i priserna synes alltså ej föreligga mellan de båda städerna.

I Skellefteå synas möjligheterna till helinackordering för ungdom vara gynnsamma. I Luleå lär svårighet att erhålla helinackordering föreligga men detta förklaras i allmänhet bero på nuvarande extraordinära förhållanden. Anmärkningar riktas även mot priset. Lättnader förutses ock komma att inträda till följd av den pågående byggnadsverksamheten.

Vad angår *läroverkshus och inredning därav* ha i stort sett enahanda åtaganden gjorts av båda städerna och landstingen. Åtagande att tillhandahålla bostad åt vaktmästare vid läroverket bör även förutsättas. Ändamålsenliga tomtplatser för byggnader synas stå till förfogande, i Skellefteå i närheten av det nybyggda allmänna läroverket och i Luleå nära seminariet. Rörande båda städerna har betonats, att under byggnadstiden utrymmen finnas tillgängliga för den tekniska undervisningen; bland annat få institutionslokalerna i respektive högre allmänna läroverket i Skellefteå och seminariet i Luleå begagnas vid denna undervisning.

Vidare må nämnas något om de *statliga utgifterna* för tekniskt gymnasium. Under förutsättning att detta till omfattningen kommer att i huvudsak motsvara det av skolöverstyrelsen föreslagna Gävlegymnasiet, där överstyrelsen för första läsåret räknat med två ordinarie lärare och en vaktmästare, och att inrättandet av laboratorier m. m. bekostas med landstingsmedel, skulle statens kostnader komma att för första budgetåret inskränka sig till avlöning åt rektor, en lektor, timlärare och vaktmästare samt arvoden åt skolläkare, bibliotekarie samt bokförings- och skrivbiträde åt rektor, vartill komma utgifter för bränsle etc., inredning av rektorsexpedition och anskaffning av viss undervisningsmateriel och dylikt, tillhoppa 50,000—55,000 kronor.

Genom inrättande i övre Norrland av endast *ett* tekniskt gymnasium av den ovan angivna storleken lär emellertid endast till en mindre del komma att tillgodoses det trängande behovet hos industrien där av personal med sådan utbildning, som en dylik läroanstalt avser att bibringa. Då ett läroverk av detta slag väl lämpligen icke bör från början göras större än vad sålunda förordats, torde böra tagas under övervägande, om icke *redan nu två statliga tekniska gymnasier borde inrättas i övre Norrland.*

Härigenom skulle ju kunna tillmötesgå de var för sig välmotiverade framställningarna från båda de nordligaste länen, att ett tekniskt gymnasium upprättas inom det egna länet och kunna tillgodoses de speciella önskemål, som där finnas med avseende å läroverket. Att förhållandena beträffande såväl Skellefteå som Luleå motivera att i så fall dessa städer väljas till förläggningsorter torde framgå av vad redan anförts. Det synes icke tidigare ha förekommit att medel av ens tillnärmelsevis sådan storlek stått till förfogande vid upprättande av statliga läroanstalter av den omfattning, varom här är fråga. De statliga utgifterna även när det gäller inrättande på båda de ifrågavarande orterna av tekniskt gymnasium måste betecknas såsom blygsamma i det de synas för nästa budgetår komma att stanna vid omkring 100,000 kronor.

Därest man likväl anser sig böra tills vidare stanna vid att upprätta blott *ett* tekniskt gymnasium i övre Norrland, torde platsen för detta icke kunna bestämmas enbart med ledning av de synpunkter, som i detta utlåtande hittills särskilt framlagts. Även en del andra förhållanden lära då böra tagas i betraktande.

Vad först angår avstånden inom upptagningsområdet kan ej bestridas, att, om detta anses huvudsakligen omfatta kustlandet av de båda länen, Skellefteå äger ett mera centralt läge än Luleå. Även om man, trots bland annat den relativa närheten till Härnösand för den sydligaste delen av Västerbottens län, till området i fråga räknar även denna del, måste emellertid sägas, att centralpunkten för området snarare ligger i Luleå, då upptagningsområdet i verkligheten omfattar även de övriga delarna av länen och i norr innefattar bland annat de stora industriorterna Kiruna och Malmberget. Järnvägsvståndet Kiruna—Luleå är 304 km., Haparanda—Luleå 202 km., Luleå—Skellefteå 259 km., Skellefteå—Umeå 189 km. och Umeå—Luleå 354 km.

Å andra sidan bör framhållas, att kommunikationsnätet inom Västerbottens län synes vara tätare än inom Norrbottens. Det torde därför vara i stort sett lättare att från Skellefteå nå industriorterna i länet än vad det är att från Luleå nå industriorter inom Norrbottens län. Även resorna mellan de mera nära skolstaden boende elevernas hem och staden torde bli lättare, om skolan förlägges till Skellefteå. För läroverkets placering i Skellefteå talar vidare, att staden torde ligga bättre till med hänsyn till utsikten att locka sökande till de

ordinarie lärarbefattningarna. Betydsefullt är givetvis även, att skattetrycket där är mindre än i Luleå.

De långa avstånden i synnerhet mellan elevernas från övre Norrbotten hemorter till Skellefteå är åter ett starkt skäl för att läroverket bör förläggas i Luleå. Givetvis skulle läroverket, även om det förlades till Skellefteå, komma att räkna åtskilliga elever från Norrbotten. Beträffande dem som bo i södra Norrbotten kan det möjligen sägas komma på ett ut i vilken av städerna läroverket placeras. Det har dock i detta ärende upprepade gånger betonats att den, som fått sin utbildning söderut, ogärna söker sig tillbaka norrut för att söka anställning. Riktigheten av detta påstående läser näppeligen kunna jävas. Satsen torde äga giltighet i synnerhet beträffande dem, som ha sin hemort långt norrut från utbildningsorten. Med hänsyn härtill kan det rentav sättas i fråga, om icke syftet att bevara den norrländska ungdomen, enkannerligen den från nordligare delar av Norrbotten, åt industrien och näringslivet i övrigt inom det egna länet skulle förfelas, om det enda tekniska läroverket i övre Norrland finge sin förläggningssort så långt söderut som i Skellefteå.

Såsom skäl för att läroverket bör placeras i Skellefteå i stället för i Luleå har ock åberopats, att Norrbotten skulle vara bättre tillgodosett än Västerbotten i fråga om statliga institutioner av olika slag och att staten jämväl i stor utsträckning investerat kapital i industrier i Norrbotten. Dessa förhållanden synas dock icke böra tillmätas den betydelse, att Skellefteå skulle före Luleå komma i åtanke såsom förläggningssort för ett statligt tekniskt läroverk.

På grund av vad sålunda anförts förordar utredningsmannen alltså i första hand, att ett tekniskt gymnasium inrättas i vardera av städerna Skellefteå och Luleå, och föreslår, att om nu endast ett tekniskt gymnasium upprättas i övre Norrland, detta förlägges till Luleå.

Departementschefens yttrande.

Departementschefen anför för egen del:

För den tekniska undervisningen på mellanstadiet finnas för närvarande i vårt land sju tekniska gymnasier och fyra tekniska fackskolor. Antalet elever vid dessa tekniska läroverk utgör omkring 2,000. Under de senaste åren har antalet tillgängliga platser varit i hög grad otillräckligt i förhållande till antalet inträdessökande. Enligt föreliggande uppgifter måste under läsåren 1939/42 vid samtliga nu ifrågavarande läroanstalter avvisas respektive 769, 498 och 616 godkända sökande, medan antalet intagna elever uppgick till respektive 702, 677 och 732. Redan ur allmänna skolsynpunkter är detta förhållande att beklaga. De tekniska läroverken ha nämligen en betydelsefull uppgift att fylla genom att leda den tekniskt begåvade ungdomen över till de praktiska yrkena i stället för till fortsatta teoretiska studier. Den befintliga organisationen är emellertid, såsom redan de nyssnämnda siffrorna antyda, för liten för att kunna i önskad utsträckning medverka härtill. Till det ur allmänna utbildningssynpunkter motiverade behovet av en vidgad undervisningskapacitet vid de tekniska läroverken kommer en starkt framträdande efterfrågan på tekniker inom skilda områden av näringslivet. Delvis har detta behov aktualiserats av den omställning, vartill rådande krisförhållanden tvingat den svenska industrien. Men behovet av tekniker sammanhänger även med en fortgående strukturell förändring av den svenska industriproduktionen, vilken utvecklas i riktning mot ett allt intensivare utnyttjande och en allt längre driven förädling av de inhemska råvarutillgångarna.

Icke minst framträdande har denna utveckling under senare år varit i Norrland. Den förut på trävaru- och massaexport ganska ensidigt inriktade norrländska industrien har på kort tid kompletterats med betydande kemiska, elektrokemiska och metallurgiska industrier. Flera nya kraftverk ha på senare år tillkommit eller äro under byggnad. En på täckande av hemmamarknadens behov inriktad norrländsk småindustri håller på att växa fram. Det norrländska näringslivet uppvisar därför numera en vida större mångsidighet än för blott några år sedan.

Mot bakgrunden av denna industriella expansion i Norrland te sig den norrländska ungdomens möjligheter till utbildning för de tekniska yrkena otillräckliga. Norrlands enda tekniska läroverk ligger i Härnösand. Det hade höstterminen 1941 endast 166 elever. Procenttalet avvisade godkända inträdes-sökande har de senaste läsåren i regel legat över medeltalet för riket. Läsåret 1939/40, innan kriget hunnit väsentligt påverka förhållandena, kunde av 146 godkända sökande endast 54 vinna inträde vid detta läroverk. Läsåret 1941/42 voro motsvarande siffror 106 och 44.

Samtidigt föreligger i Norrland, och framför allt i de två nordligaste länen, ett ungdomsproblem, som på längre sikt är ägnat att ingiva oro, därest icke åtgärder för att lösa detsamma vidtagas. Svårigheten att placera den yngre arbetskraften i den fysiskt krävande gruvdriften, den näringsgren som dominerar många av de norrländska samhällena, gör, att i en ömtalig övergångsålder fortsatt skolgång merendels framstår som det enda alternativet till sysslolöshet eller avflyttning från hembygden. Delvis av denna anledning är tillströmningen till realskolorna och gymnasierna i övre Norrland stark. Följande uppgifter rörande antalet realskolelever i de två nordligaste länen torde vara av intresse. I Norrbottens län utgjorde totala antalet elever i dylika skolor höstterminen 1941 2,163, varav 377 i avslutningsklasserna. I Västerbottens län utgjorde samtidigt motsvarande siffror 1,388 och 173. Då de tekniska läroverken i främsta rummet rekryteras av ungdomar med real-examen, ådagalägga de nu anförda siffrorna, att ett tillräckligt elevmaterial finnes för även en betydande utvidgning av den tekniska läroverksorganisationen i Norrland.

En utvidgning kan tänkas ske antingen genom att nya parallellavdelningar inrättas vid det bestående tekniska läroverket i Härnösand eller ock genom att ett eller två nya tekniska läroverk upprättas annorstädes i Norrland. Båda alternativen ha dryftats under ärendets beredning. Till förmån för den förra lösningen talar för det första den omständigheten, att grundandet av ett nytt tekniskt läroverk alltid är förenat med betydande engångsutgifter för anskaffning av maskiner och laboratorieutrustning. Därtill kommer, att undervisningen vid de tekniska läroverken i stor utsträckning bygger på timplärsystemet. På en ort, där sådant läroverk icke tidigare funnits, kunna svårigheter möta att finna personer, som äro villiga och lämpliga att tjänstgöra såsom timplärare. Mot dessa allmänna synpunkter stå emellertid andra skäl, som hänföra sig till de speciella förhållandena i Norrland och särskilt dess två nordligaste län. Flera av de hörda myndigheterna och korporationerna ha framhållit, att näringslivet i övre Norrland behöver tekniker, som äro akklimatiserade i denna landsdel och som icke betrakta tjänstgöringen där uppe allena som passageposter. För egen del finner jag det vara av vikt, att sådana åtgärder vidtagas, som äro ägnade att hos befolkningen i dessa nordliga landsdelar väcka och vidmakthålla känslan av samhörighet med den bygd, inom vilken den har sin verksamhet. Ett rikare differentierat skolväsende har i detta hänseende att fylla en uppgift, som icke får underskattas.

För de tekniska läroverkens möjligheter att meddela en undervisning, som följer med den tekniska utvecklingen, är det betydelsefullt att upprätthålla en intim kontakt med de industrier, vilkas rekryteringsbehov de i första hand avse att täcka. Flera av våra nu bestående tekniska läroverk erbjuda fördömliga exempel på en dylik fruktbärande samverkan med vissa industrier eller industrigrenar inom läroverksområdet. Icke minst är detta fallet med det på cellulosatekniken speciellt inriktade Härnösandsläroverket. Om detta läroverk skulle utbyggas med särskild hänsyn till den expanderande metallurgiska industrien och gruvbrytningen i Västerbottens och Norrbottens län, komme de långa avstånden från Härnösand till de övrenorrländska bergslagerna och smältverken otvivelaktigt att utgöra en icke ringa olägenhet. Även för de större industriföretagen är det i allmänhet ett intresse att på icke alltför stort avstånd ha tillgång till ett tekniskt läroverk. Under ferierna kunna läroverkets elever få tillfälle att praktisera i företagen, varvid företagsledarna ha möjlighet att bilda sig en uppfattning om praktikanternas lämplighet för fortsatt anställning. Vidare kan ofta mellan de ordinarie lärarkrafterna och ortens industrier åvägabringas ett samarbete i forskningsfrågor, som är till gagn för båda parterna.

De anförda synpunkterna tala enligt min uppfattning tillsammans för att frågan om ökade tekniska utbildningsmöjligheter för tillgodoseende av övre Norrlands behov icke bör lösas genom att Härnösandsläroverket nu utvidgas. Den inom ecklesiastikdepartementet tillkallade utredningsmannen har för sin del funnit det kunna ifrågasättas, huruvida icke förhållandena i övre Norrland motivera, att redan nu två statliga tekniska gymnasier upprättas i denna del av landet. I nuvarande statsfinansiella läge kan jag emellertid icke sträcka mig längre än till att förorda, att ett nytt sådant gymnasium inrättas.

Vid avgörandet av frågan, till vilken ort detta bör förläggas, står valet närmast mellan Skellefteå och Luleå. Goda skäl ha anförts för en förläggning såväl till den ena som till den andra av dessa städer. I geografiskt hänseende äro bägge centralt belägna inom det blivande läroverkets egentliga upptagningsområde. Skellefteå är medelpunkten för den starkt framåtgående västerbottniska malmbrytningen och metallindustrien. Kring denna kärna har redan utbildat sig ett nyanserat näringsliv. Ett flertal industriföretag inom olika branscher erbjuda goda praktikmöjligheter för eleverna och avsevärda utsikter för definitiv anställning av de utexaminerade; därtill kommer att inom industrien verksamma ingenjörer torde kunna påräknas såsom timplärare vid läroverket, därest det förlägges till Skellefteå. Bostadsförhållanden och inackorderingsmöjligheter i staden ha vitsordats vara goda. Staden har förklarat sig villig att tillhandahålla erforderliga lokaler för läroverket m. m., och Västerbottens läns landsting har utfäst sig att bidra med ett engångsanslag av 200,000 kronor. Intill dess definitiva lokaler kunna ordnas, torde provisoriska sådana kunna beredas för det tekniska läroverket inom det allmänna läroverkets byggnad, varvid är att märka, att sistnämnda undervisningsanstalts naturvetenskapliga institutioner äro mycket väl utrustade.

Å andra sidan har Luleå ett gynnsammare geografiskt läge i förhållande till de lappländska järnmalmfälten. Genom tillkomsten av det statliga tackjärnverket får Luleå vidare inom den närmaste tiden ett nytt industriföretag av intresse för den tekniska undervisningen, och i övrigt uppvisar det norrbottniska kustlandet ett flertal differentierade skogsindustrier. Möjligheterna till allsidig praktik äro måhända icke lika goda som i Skellefteå, men de äro

ingalunda otillfredsställande. Även i Luleå kunna timlärare påräknas för det nya läroverket. Bostads- och inackorderingsförhållandena i staden ha visserligen under senare år föranlett en del kritik från målsmännen för den i staden inackorderade läroverksungdomen, men det vill synas som en förbättring i detta hänseende nu inträtt. Härtill kommer, att från stadens sida ställts i utsikt, att ett skolhem kommer att inrättas för omhändertagande av studerande ungdom från andra orter, vilken skulle söka sig till bland annat det tekniska läroverket. Även stadsfullmäktige i Luleå ha beslutat att kostnadsfritt ställa lokaler till förfogande för ett sådant läroverk samt att anslå medel till hyresersättning åt rektor, och Norrbottens läns landsting har för utrustning av läroverket anslagit 200,000 kronor, allt under förutsättning, att läroverket förlägges till Luleå. Även i denna stad stå provisoriska lokaler till buds under byggnadstiden, om än icke lika tillfredsställande som i Skellefteå. Om jag under sådana förhållanden, ehuru med någon tvekan, förordar, att det nya tekniska läroverket förlägges till Luleå, sker detta ej minst därför att det synes mig vara ett allmänt intresse, att, där så lämpligen kan ske, till landets nordligaste provins förläggas nya kulturella institutioner.

Beträffande de villkor, som böra uppställas för läroverkets förläggning till Luleå, ansluter jag mig till vad utredningsmannen härutinnan anfört och förutsätter sålunda, att Luleå stad — utöver redan gjorda utfästelser att kostnadsfritt tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och hyresersättning åt läroverkets rektor, varvid det givetvis bör vara staden obetaget att i stället för hyresersättning tillhandahålla bostad in natura — åtager sig att tillhandahålla bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal. Härutöver torde få uppställas det villkoret, att staden ikläder sig formlig förpliktelse att, såsom ställts i utsikt, inrätta ett elevhem för studerande ungdom, samt att i detta hem plats beredes för minst 40 elever vid det tekniska läroverket. Beträffande läroverkets utrustning tar jag fasta på Norrbottens läns landstings beslut att bidraga med ett belopp av 200,000 kronor.

Det nya läroverket torde successivt böra upprättas från och med höstterminen 1943. Statens kostnader för det föreslagna läroverket kunna beräknas uppgå för budgetåret 1943/44 till 50,000 å 55,000 kronor samt efter tre budgetår, då läroverket skulle vara fullt utbyggt, till i runt tal 100,000 kronor. Till frågan om den närmare utformningen av läroverkets organisation under nästa läsår återkommer jag i det följande.

Motionerna I: 230 och II: 327.

Till stöd för det i nämnda motioner framställda yrkandet har bland annat anförts:

Hur betydelsefullt det är att en skola av den typ, varom här är fråga, ligger i närheten av de stora industriföretagen, vitsordas av statsrådet i den nu framlagda propositionen. Genom en dylik anordning »kunna nämligen läroverkets elever få tillfälle att praktisera i företagen, varvid företagsledarna ha möjlighet att bilda sig en uppfattning om praktikanternas lämplighet för fortsatt utbildning. Vidare kan ofta mellan de ordinarie lärarkrafterna och ortens industrier åvägabringas ett samarbete i forskningsfrågan, som är till gagn för båda parterna.» Just detta senare är synnerligen angeläget i fråga om de västerbottniska malmerna, vid vilkas förädling egna och nya vägar måste beträdas, vilka förutsätta speciella tekniska anordningar. Under sådana förhållanden och med hänsyn till att en betydande utveckling av såväl gruvbryt-

ningen som förädlingsindustrien är att påräkna i dessa trakter, måste det vara en angelägenhet av största vikt att tekniskt kunnig personal finnes att tillgå och att densamma blir i tillfälle att erhålla sin utbildning inom de områden, där malmerna och de därpå grundade förädlingsindustrierna äro belägna. Skellefteå ligger därvid utomordentligt väl till, enär, som statsrådet uttrycker saken, »ett flertal industriföretag inom olika branscher erbjuda goda praktik-möjligheter för eleverna och avsevärda utsikter för definitiv anställning av de utexaminerade». Att möjligheterna till allsidig praktik i Luleå, fortfarande enligt statsrådets mening, inte äro lika goda som i Skellefteå bör i det sammanhanget påpekas.

Förutsättningarna för att anskaffa timplärare äro också avsevärt större i Skellefteå än i Luleå. Vid Boliden äro exempelvis fem av de anställda teknikerna fil. lic. eller fil. dr. Även i fråga om de ordinarie lärarna torde det vara lättare att erhålla sådana, därest det tekniska gymnasiet förlägges till Skellefteå än till Luleå. Åt en dylik uppfattning har också den särskilt tillsatta utredningsmannen givit uttryck. Länsstyrelsen i Västerbottens län har i det sammanhanget påpekat, att svårigheten att i Norrland få lärarkrafter för den högre undervisningen stiger med avståndet från södra Sverige.

På tal om bostads- och inackorderingsförhållandena förklarar propositionen, att desamma äro goda i Skellefteå, medan de i Luleå under de senare åren föranlett kritik från målsmännen för den i staden inackorderade läroverksundomen. Av den statistik på området som utredningsmannen presterat framgår vidare, att inackorderingspriserna äro lägre i Skellefteå än i Luleå, vilket för övrigt är rätt naturligt, alldenstund de båda städerna tillhöra skilda dyrorter: F respektive H. Med hänsyn till den ekonomiska bärkraften hos det klientel, som skall besöka det planerade tekniska gymnasiet, är det av betydelse, att detsamma förlägges till sådan ort, att inackorderingspriserna bli de lägsta möjliga.

Under den tid som åtgår för uppförandet av de för det tekniska gymnasiet erforderliga byggnaderna måste tillfälliga sådana disponeras. För Skellefteå vidkommande stå provisoriska lokaler till förfogande inom det allmänna läroverkets byggnad, vars naturvetenskapliga institutioner enligt den framlagda propositionen äro mycket väl utrustade.

Ett sammanförande av här anförda skäl för det tekniska gymnasiets förläggning till Skellefteå eller Luleå giver otvetydigt vid handen, att den förstnämnda orten är att föredraga som förläggningsplats. Att statsrådet det oaktat förordat Luleå sammanhänger därmed, att det ansetts lämpligt att i detta sammanhang till landets nordligaste provins förlägga en ny kulturell institution. Under sådana förhållanden förtjänar det påpekas, att Norrbottens län i fråga om statliga skolor ingalunda är missgynnad i förhållande till Västerbotten. Medan antalet högre allmänna läroverk och samrealskolor i Norrbottens län är 3 respektive 4 förekommer i Västerbottens län endast 2 läroverk men inga samrealskolor. Antalet kommunala mellanskolor uppgår i Västerbottens län till 4 och i Norrbottens län till 1, medan de högre folkskolorna utgöra 3 i vardera länet. Staten driver sålunda fler skolor i Norrbottens län än i Västerbottens län, vartill bör tilläggas, att gymnasiet vid läroverket i Haparanda på sin tid ansågs böra inrättas främst med hänsyn till det kulturella gränsförsvaret. För övrigt är Luleå sedan gammalt en kulturstad, varför en ny skola där inte kommer att betyda så mycket för denna stad som för Skellefteå, där den kulturella utvecklingen icke förmått följa med i den materiella utvecklingens hetsiga takt.

Av den föreliggande utredningen framgår, att antalet tillgängliga platser vid de tekniska läroverken under de senaste åren varit i hög grad otillräckligt i förhållande till antalet inträdessökande. Detta är — såsom departementschefen även framhållit — redan ur allmänna skolsynpunkter att beklaga. Om tillräckliga utbildningsmöjligheter, ägnade att leda den tekniskt begåvade ungdomen över till de praktiska yrkena, ej stå till buds kan detta medföra en icke önskvärd inriktning av studierna, med en åtföljande alltmera ökad belastning av gymnasierna vid de högre allmänna läroverken. Redan av denna anledning föreligga starka skäl för en ökning av utbildningskapaciteten vid de tekniska läroverken. Industriens efterfrågan av tekniker inom skilda områden av näringslivet har alltmera accentuerats och icke minst i Norrland har den industriella expansionen under de senare åren varit mycket framträdande. De tekniska läroverken äro emellertid nu starkt koncentrerade söderut; Norrlands enda tekniska läroverk ligger i Härnösand. Samtliga de i ärendet hörda myndigheterna och korporationerna liksom även departementschefen ha också framhållit otillräckligheten av de utbildningsmöjligheter för de tekniska yrkena, som för närvarande förefinnas i Norrland. Sedan gammalt föreligger vidare i övre Norrland ett ungdomsproblem av allvarlig beskaffenhet. Departementschefen har också fäst uppmärksamheten härpå och framhållit att i många fall i övergångsåldern en fortsatt skolgång framstår som det enda alternativet till sysslolöshet eller avflyttning från hembygden. Delvis på grund härav är också tillströmningen till realskolor och gymnasier i denna landsdel betydande.

De sålunda anförda omständigheterna tala enligt utskottets mening med synnerlig styrka för att en utvidgning av den tekniska läroverksorganisationen i Norrland bör komma till stånd. Utskottet anser på av departementschefen anförda skäl att denna utvidgning icke lämpligen bör ske genom en utbyggnad av Härnösandsläroverket, utan i stället genom inrättande av nya tekniska läroverk i övre Norrland, varigenom den därstädes bosatta ungdomen erhåller möjlighet till teknisk läroverksutbildning på orter, som ur geografisk synpunkt ligga förmånligare till, samtidigt som man tillgodoser det från näringslivet i övre Norrland framförda önskemålet om erhållande av tekniker, som äro aklimatiserade i berörda landsdel.

Den inom ecklesiastikdepartementet tillkallade utredningsmannen har ifrågasatt huruvida icke två statliga tekniska gymnasier nu borde upprättas i övre Norrland och har såsom förläggningsorter för dessa undervisningsanstalter förordat Luleå och Skellefteå. På båda dessa orter föreligga betingelser för att ernå en intim kontakt med industrier, vilkas rekryteringsbehov ett tekniskt läroverk i första hand bör vara avsett att täcka. Departementschefen har emellertid ansett att allenast ett nytt gymnasium nu borde inrättas, vilket han, ehuru med någon tvekan, föreslagit förlagt till Luleå. I motionerna I: 230 och II: 327 har yrkats, att läroverket måtte förläggas till Skellefteå.

Utskottet har vid den ingående prövning, utskottet ägnat denna fråga,

kommit till den uppfattningen, att kravet på inrättandet av två tekniska gymnasier i övre Norrland icke rimligen synes kunna avvisas, med hänsyn såväl till angelägenheten av att ungdomen i övre Norrland beredes ökade möjligheter att förskaffa sig sin utkomst på hemorten som till det trängande behovet hos industrien därstädes av personal med sådan utbildning, som de tekniska gymnasierna avse att bibringa. Ett biträdande av departementschefens förslag skulle enligt utskottets mening allenast medföra ett undanskjutande ett eller annat år av en fråga, som icke torde kunna vinna en tillfredsställande lösning genom upprättandet av allenast en teknisk läroanstalt i ovannämnda del av landet. Utskottet anser sig därför böra förorda, att steget redan nu tages fullt ut och att såväl Norrbottens som Västerbottens län utrustas med ett tekniskt gymnasium. I detta sammanhang får utskottet framhålla, att statens utgifter för ifrågavarande läroanstalter torde komma att begränsas med hänsyn till att de båda länens landsting utfäst sig att vart och ett bidra med 200,000 kronor, därest läroverket förlägges till Norrbottens respektive Västerbottens län.

Vad förlägningsfrågan angår har departementschefen vitsordat, att både Luleå och Skellefteå erbjuda goda förutsättningar för att emottaga ett tekniskt gymnasium. Även utskottet har genom besök i dessa städer kunnat konstatera att så är förhållandet, varvid utskottet likväl funnit, att de provisoriska lokaler, som i Skellefteå stå till buds innan definitiva lokaler kunnat ordnas, äro icke oväsentligt bättre än dem Luleå kan erbjuda. Då båda de ifrågavarande orterna äro centralt belägna inom de blivande gymnasiernas upptagningsområden anser utskottet sig alltså böra förorda, att de nya tekniska gymnasierna förläggas till dessa två städer.

Beträffande gymnasiernas organisation tillstyrker utskottet, att Luleåläroverket organiseras på två linjer, medan Skellefteåläroverket tills vidare erhåller allenast en linje. Utbildningen vid förstnämnda läroverk torde icke böra erhålla en alltför stark differentiering, medan undervisningen vid det senare lämpligen synes böra erhålla en inriktning, som särskilt tager hänsyn till den västerbottniska industriens speciella behov.

De båda läroverken torde böra successivt upprättas från och med budgetåret 1943/44 eller den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, under förutsättning att Luleå stad respektive Skellefteå stad åtaga sig att tillhandahålla, förutom erforderliga undervisningslokaler jämte bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning, jämväl bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal. Härutöver torde böra såsom villkor uppställas dels att Luleå stad förpliktar sig att inrätta ett elevhem för minst 40 studerande vid gymnasiet, dels ock att Skellefteå stad ikläder sig ett motsvarande åtagande, varvid det dock, med hänsyn till att gymnasiet därstädes, åtminstone till en början, endast kommer att inrymma en linje, torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förhandlingar med stadens myndigheter fastställa, efter vilket elevantal skolhemmet synes böra avpassas. Kungl. Maj:t torde vidare böra taga fasta på de av Norrbottens och Västerbottens läns landsting gjorda utfästelserna om bidragsanslag för vardera landstingets del av 200,000 kronor.

II. Förslagsanslaget till Tekniska läroverk: Avlöningar.

Skolöverstyrelsen har hemställt om

- 1) inrättande av ett tekniskt gymnasium i Gävle;
- 2) inrättande av fyra nya parallellavdelningar, därav två av första klassen;
- 3) inrättande av 8 nya lektorstjänster från och med den 1 januari 1944;
- 4) anvisande av arvode till biträdande rektor vid tekniska gymnasiet i Göteborg;
- 5) höjning av anslagsmedlen för avlöning åt läkare, bibliotekarier och rektorsbiträden;
- 6) anvisande av 5,000 kronor för anlåtande av föreläsare från industrien.

Inrättande av ett tekniskt gymnasium i Gävle. *Departementschefen* har avstyrkt detta förslag under hänvisning till att han förordat inrättande av ett tekniskt gymnasium för övre Norrland.

Nya parallellavdelningar. De parallellavdelningar av första klassen, som enligt skolöverstyrelsens förslag skulle upprättas, skulle förläggas till tekniska gymnasierna i Örebro och Norrköping. Vid sistnämnda läroverk skulle den nya avdelningen avse en nyinrättad flygteknisk linje. Beträffande behovet av nya parallellavdelningar av första klassen vid de tekniska läroverken anför *skolöverstyrelsen* bland annat:

Med hänsyn till att efterfrågan på arbetskraft med sådan utbildning, som de tekniska läroverken ha till ändamål att meddela, för närvarande är mycket stor samt även på grund av att antalet godkända inträdessökande till de tekniska läroverken är avsevärt större än antalet lärjungar, som där kunna mottagas, finner överstyrelsen uppenbart att, även om en viss försiktighet i fråga om omfattningen av en planerad utvidgning kan vara påkallad, särskilt med tanke på att efter fredsslutet efter nu pågående världskrig liknande förhållanden kunna inträffa som efter världskriget 1914—1918, så bör dock ett avsevärt större antal inträdessökande till tekniska läroverk beredas möjlighet att erhålla teknisk läroverksutbildning än som varit fallet under de senare åren. Bland de olika områden av industrien, som i särskilt hög grad synas böra tillföras arbetskraft från de tekniska läroverken, framträder i första linjen den mekaniska verkstadsindustrien. Därjämte synes särskilt den elektrotekniska industrien samt den för landet numera så betydelsefulla flygindustrien liksom även det svenska flygvapnet böra tillförsäkras ökad personal med teknisk läroverksutbildning. Överstyrelsen finner således, att ökad utbildning inom maskintekniska facket är erforderlig. Då överstyrelsen föreslagit nyinrättande av ett tekniskt gymnasium i Gävle med till en början två avdelningar av första klassen, skulle således fyra nya avdelningar av första klassen tillkomma vid de tekniska läroverken från och med budgetåret 1943/44.

Det synes överstyrelsen lämpligt, att ytterligare utökningar av de tekniska läroverkens organisation få anstå, tills frågan om inrättande av ett tekniskt läroverk i övre Norrland blivit ytterligare utredd. Härjämte bör beaktas, att tekniska läroverket i Stockholm inom de närmaste åren beräknas kunna mottaga ett betydligt större antal lärjungar än för närvarande är fallet, på grund av att läroverket fortfarande endast disponerar provisoriska lokaler.

I anledning av skolöverstyrelsens förslag har *drätselkammaren i Örebro* å stadens vägnar i skrivelse den 27 februari 1943 utvecklat skälen för att två nya parallellavdelningar skulle upprättas vid stadens tekniska gymnasium, *Drätselkammaren* erinrar bland annat om att staden under år 1942 slutfört en omfattande nybyggnad för gymnasiet. Dessa lokaler ha tills vidare delvis lämnats oinredda och avsetts såsom reserv för gymnasiets fortsatta utveckling. *Drätselkammaren* finner det vara av intresse, icke blott för Örebro stad utan även för staten och för landets näringsliv, att dessa reservlokaler snart komma till avsedd användning. Vidare framhålles, att läroverket förfogar över dyrbara laboratorier och apparater, vilka med läroanstaltens nuvarande omfattning delvis komma till användning endast i mycket begränsad utsträckning, samtidigt som icke på långt när alla kvalificerade inträdesökande kunna mottagas vid läroverket.

Departementschefen har biträtt skolöverstyrelsens förslag om inrättande av en ny parallellavdelning vid vart och ett av läroverken i Örebro och Norrköping, den senare avseende en flygteknisk linje. För det nya läroverket i Luleå föreslår departementschefen inrättande av två nybörjarklasser.

N y a l e k t o r s t j ä n s t e r. *Skolöverstyrelsen* har föreslagit att 8 nya lektorstjänster inrättas, fränsett den som borde inrättas vid ett tekniskt läroverk i Gävle. Till stöd härför framhåller skolöverstyrelsen att den nuvarande starka efterfrågan på kvalificerad arbetskraft med teknisk utbildning försvårat möjligheterna för de tekniska läroverken att erhålla lämpliga lärare i tekniska ämnen, vilket medfört täta lärarombyten och därigenom varit till men för undervisningens kontinuitet. Ökningen av antalet lektorstjänster har icke heller hållit jämna steg med den avsevärda ökning av antalet klassavdelningar, som ägt rum och som planerats för nästa budgetår. Överstyrelsen framhåller vidare, att antalet ordinarie tjänster vid de tekniska läroverken även med den föreslagna ökningen skulle bli proportionsvis avsevärt mindre än vid de allmänna läroverken.

Departementschefen har tillstyrkt inrättande av fyra nya lektorstjänster vid de nu befintliga tekniska läroverken. För det nya tekniska läroverket i Luleå föreslås en ny lektorstjänst. Departementschefen har utgått ifrån att de nya lektorstjänsterna icke torde komma att bli besatta med nya innehavare förrän omkring den 1 januari 1944.

Biträdande rektor vid tekniska gymnasiet i Göteborg. Rektor vid Chalmers tekniska högskola är tillika rektor vid tekniska gymnasiet i Göteborg. Denna anordning består sedan den tid, då det nuvarande tekniska gymnasiet var en lägre avdelning inom Chalmers tekniska institut; den har avsetts vara allenast av övergående natur och sammanhänger med att Göteborgs stad förbehållit sig att först tio år efter gymnasiets upprättande (den 1 juli 1937) fullgöra sedvanliga förpliktelser att tillhandahålla undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor.

Under övergångstiden äro högskolans och gymnasiets lokaler inrymda i samma byggnader. På grund av rektorsgöromålens ökning har emellertid gymnasiets styrelse sedan ett par år tillbaka utsett en biträdande rektor för gymnasiet, vilken erhållit arvode ur tillgängliga donationsmedel. *Skolöverstyrelsen* har nu föreslagit anvisande av 1,500 kronor såsom arvode åt denne biträdande rektor. I nuvarande läge har *departementschefen* funnit sig icke kunna förorda bifall till denna framställning.

Läkare, bibliotekarier, rektorsbiträden. *Skolöverstyrelsen* har med anledning av den motsedda ökningen av lärjungeantalet vid de tekniska läroverken föreslagit höjning av arvodenä å nämnda befattningshavare i enlighet med följande:

	Skolläkare	Bibliotekarier	Bokförings- och skrivbiträden åt rektorer
	Kronor	Kronor	Kronor
Borås	660 (+ 130)	360 (+ 20)	900 (+ 100)
Eskilstuna	660 (+ 120)	360 (+ 50)	810 (+ 150)
Göteborg	870 (+ 260)	—	—
Härnösand	660 (+ 50)	360	900 (+ 180)
Malmö	960 (+ 10)	630 (+ 20)	1,530 (+ 140)
Norrköping	930 (+ 70)	600 (+ 60)	1,500 (+ 220)
Stockholm	930 (+ 10)	600 (+ 180)	—
Västerås	660 (+ 180)	360 (+ 40)	900 (+ 95)
Örebro	1,140 (+ 10)	720 (+ 10)	1,530 (+ 200)
Summa	7,470 (+ 840)	3,990 (+ 380)	8,070 (+ 1,085)

Statskontoret har ansett arvodenä böra underkastas en allmän reglering efter enhetliga grunder. I avvaktan härfpå böra arvodenä enligt statskontorets mening höjas med 135 kronor för skolläkare, med 60 kronor för bibliotekarier och med 105 kronor för rektorsbiträdenä. Ämbetsverket anför.

Dessa arvodenä ha gång efter annan varit föremål för justeringar uppåt. Såvitt statskontoret kunnat finna, har emellertid någon generell princip icke följts härvid. Ätminstone under senare år lærer dock inrättandet av nya klassavdelningar ha föranlett ökning av arvodenä, ehuru ökningsbeloppen för respektive befattningshavare inom en och samma kategori varit av varierande storlek. Någon direkt anknytning till de regler, som gälla för fastställandet av motsvarande slag av arvodenä vid de högre allmänna läroverken, torde icke heller ha kunnat ernås i betraktande av skillnaden i storlek mellan dessa läroverk och de tekniska läroverken.

Nu angivna omständigheter tala enligt statskontorets mening för önskvärdheten av att arvodenä underkastas en allmän översyn i syfte att åvägabringa generella och mera mekaniskt verkande regler för utmätandet av dessa avlöningsförmåner. Med hänsyn till svårigheten att, innan en dylik översyn genomförs, få till stånd en rättvis avvägning av nämnda arvodenä kan statskontoret endast i begränsad utsträckning tillstyrka de av överstyrelsen föreslagna ar-

vodesförhöjningarna. Med utgångspunkt, bland annat, från det beräknade antalet klassavdelningar för nästa läsår föreslår ämbetsverket därför, att arvodesposten för skolläkare höjes med 135 kronor, fördelade med 45 kronor på vardera av läroverken i Göteborg, Norrköping och Västerås, arvodesposten för bibliotekarier med 60 kronor med lika fördelning å läroverken i Norrköping och Västerås, samt arvodesposten för bokförings- och skrivbiträden med 105 kronor, med en tredjedel av beloppet på vardera av läroverken i Norrköping, Västerås och Örebro.

Departementschefen anför för egen del:

Anslagsmedlen till arvoden åt skolläkare, bibliotekarier och rektorsbiträden torde, med godtagande av statskontorets förslag och med hänsyn till att ett nytt gymnasium och nya parallellavdelningar tillkomma, böra höjas något. Jag föreslår sålunda, att anslagsmedlen ökas med respektive 900, 560 och 1,225 kronor. I anslutning till vad statskontoret anfört bör skolöverstyrelsen anmodas att i sina anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 avgiva förslag till enhetliga principer för arvodenas beräkning.

Föreläsare från industrien. *Departementschefen* har, under framhållande av vikten av att kontakten mellan de tekniska läroverken och industrien främjas, biträtt skolöverstyrelsens förslag om anvisande av 5,000 kronor för anlåtande av industriens tekniker såsom tillfälliga föreläsare.

I övrigt må framhållas, att *departementschefen* för det av honom förordade nya tekniska gymnasiet i Luleå förordat inrättande av en rektorstjänst i avlöningsgrupp III samt en vaktmästartjänst i lönegraden A 6. *Departementschefen* har beräknat avlöningsanslaget för nästa budgetår till 1,482,500 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 111,500 kronor.

Utskottet.

Utskottet är ense med *departementschefen* därom att något nytt tekniskt läroverk icke nu bör inrättas i Gävle. I likhet med *departementschefen* tillstyrker utskottet skolöverstyrelsens förslag om upprättande av en flygteknisk linje vid läroverket i Norrköping. Däremot har utskottet med hänsyn till att utskottet förordat upprättandet av ett nytt tekniskt gymnasium i Skellefteå ansett att med inrättandet av den av *departementschefen* föreslagna nya parallellavdelningen av första klassen vid läroverket i Örebro lämpligen bör anstå ett eller annat år. De planerade gymnasierna i Luleå och Skellefteå böra såsom i det föregående angivits omfatta två respektive en klassavdelning. Såsom *departementschefen* erinrat komma på grund av tidigare beslut om inrättande av nya parallellavdelningar vid läroverken i Göteborg och Västerås antalet högre klasser därstädes att under nästa läsår öka med två. De tekniska läroverkens organisation under budgetåret 1943/44 kommer sålunda, vid bifall till utskottets förslag, att utvidgas med sammanlagt högst sex klassavdelningar.

Utskottet har i annat sammanhang yttrat sig angående avlöningsgruppe-

ringen för rektorerna vid de tekniska läroverken. I enlighet med departementschefens förslag torde för det planerade tekniska gymnasiet i Luleå böra inrättas en rektorstjänst i grupp III och utskottet förordar att en rektorsbefattning likaledes inrättas för det nya tekniska gymnasiet i Skellefteå, placerad i samma avlöningsgrupp.

Vad lektorstjänsterna beträffar har utskottet ej annat att erinra mot departementschefens förslag än att de nya lektoraten böra ökas till sex, därav en lektorstjänst torde böra avses för vart och ett av de två nya gymnasierna i övre Norrland. Det torde i övrigt böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen bestämma i fråga om fördelningen av berörda tjänster.

I personalförteckningen torde vidare böra uppföras två vaktmästare i lönegraden A 6, avsedda för de tekniska gymnasierna i Luleå och Skellefteå.

De förändringar beträffande de ordinarie tjänstemännens antal och löneställning, utskottet i det föregående förordat, torde böra föranleda, att anslagsposten till ordinarie tjänstemän höjes i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med i runt tal 20,000 kronor. Utskottet har härvid utgått ifrån, att de nya lektorsbefattningarna icke torde komma att bliva besatta med ordinarie innehavare förrän omkring den 1 januari 1944.

Departementschefen har, med godtagande av ett av statskontoret framlagt förslag i ämnet, förordat förhöjning av anslagsmedlen till arvodena till skolläkare, bibliotekarier och rektorsbiträden med sammanlagt 2,685 kronor. Av den lämnade redogörelsen framgår icke vilka grunder som varit bestämmande för arvodesättningen. Utskottet, som icke velat motsätta sig bifall till ifrågavarande förslag, har med hänsyn till vad utskottet i det föregående förordat beträffande inrättandet av det nya tekniska gymnasiet i Skellefteå och uppskov med en ny parallellavdelning vid läroverket i Örebro ansett ifrågavarande medel böra ökas med sammanlagt 1,000 kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, varav för skolläkare med 285 kronor, för bibliotekarier med 240 kronor och för rektorsbiträden med 475 kronor. I likhet med departementschefen anser utskottet att skolöverstyrelsen bör anmodas att i samband med avgivandet av sina anslagsäskanden för nästa budgetår avgiva förslag till enhetliga principer för ifrågavarande arvodens beräkning.

Utskottet har i övrigt icke funnit anledning till annan erinran mot vad departementschefen i detta sammanhang föreslagit än att med hänsyn till utskottets nyss angivna ståndpunkt anslagsposterna till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal och till rörligt tillägg för nästa budgetår böra uppföras med respektive 657,600 kronor och 139,000 kronor, innebärande i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag beträffande förstnämnda post en minskning med 7,500 kronor (det nya Skellefteäläroverket medför en ökning med 4,000 kronor, varemot uppskov med parallellavdelningen i Örebro medför en minskning med 11,500 kronor) och i fråga om sistnämnda post en ökning med 3,000 kronor (hänförligt till Skellefteäläroverket). Uppbördsmedlen tor-

de böra uppföras med 28,510 kronor eller ett 2,000 kronor högre belopp än det varmed departementschefen räknat samt avlöningsanslagets slutsumma upptagas till 1,497,000 kronor, eller ett belopp, som med 14,500 kronor överstiger det som från departementschefens utgångspunkter framkommit vid anslagsberäkningarna.

III. Förslagsanslaget till Tekniska läroverk: Omkostnader.

Omkostnadsanslaget är nu uppfört med 126,900 kronor.

Departementschefen har beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår till 146,000 kronor, vilket innebär en anslaghöjning med 19,100 kronor, varav 1,000 kronor för reseersättningar till examensombud, 8,100 kronor till bränsle, lyse och vatten samt 10,000 kronor till övriga expenser.

Utskottet.

För det tekniska gymnasiet i Skellefteå torde anslagsposten till expenser böra beräknas till 4,500 kronor, varav 1,500 kronor till bränsle, lyse och vatten samt 3,000 kronor till övriga expenser. Vid Örebro läroverket torde delposten till övriga expenser kunna i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag minskas med 300 kronor. Omkostnadsanslaget för nästa budgetår torde alltså böra uppföras med $(146,000 + 4,500 - 300 =) 150,200$ kronor.

IV. Reservationsanslaget till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m.

Detta anslag har för innevarande budgetår uppförts med 67,300 kronor. Häri ingå tillfälliga anslag till laboratorieutrustning m. m. vid tekniska läroverken i Stockholm och Örebro med respektive 10,000 och 15,000 kronor.

Departementschefen anför:

Till böcker, samlingar och undervisningsmateriel bör för det föreslagna tekniska läroverket i Luleå anvisas 2,000 kronor. För övriga tekniska läroverk torde åtminstone någon förhöjning av anslagsmedlen för ifrågavarande ändamål nu böra vidtagas. Det ligger i sakens natur, att undervisningen vid läroanstalter av detta slag måste hållas à jour med den snabba utvecklingen inom tekniken. Då härtill kommer, att antalet klassavdelningar vid de nu befintliga läroverken ökas, anser jag mig böra föreslå, att delposten till böcker, samlingar och undervisningsmateriel höjes med ytterligare 2,000 kronor. Av liknande skäl bör delposten till materiel m. m. till laborationer ökas med 4,600 kronor, däri inbegripes ett belopp av 750 kronor för Luleågymnasiet. Till materiel m. m. till verkstad bör beviljas ytterligare 100 kronor.

Till nyanskaffning av laboratorieutrustning m. m. ha för innevarande budgetår anvisats tillfälliga anslag av respektive 10,000 och 15,000 kronor till läroverken i Stockholm och Örebro. Dessa belopp utgöra delar av anslag, avsedda för utrustning av nybyggnader. För nästa budgetår torde samma belopp

böra anvisas. Vid tekniska gymnasiet i Borås äro utrustningen av maskinlaboratoriet och beståndet av verktygsmaskiner enligt vad gymnasiets styrelse anför förlärdade och otillräckliga. Med hänsyn till vikten av att dessa delar av gymnasiets undervisningsmateriel hållas i ett tidsenligt och för undervisningens bedrivande användbart skick anser jag mig böra biträda överstyrelsens förslag, att ett belopp av 20,000 kronor anvisas för nyanskaffning av ifrågavarande materiel.

Anslaget torde alltså böra höjas med $(2,000 + 2,000 + 4,600 + 100 + 20,000 =)$ 28,700 kronor till $(67,300 + 28,700 =)$ 96,000 kronor.

Till böcker, samlingar och undervisningsmateriel för det föreslagna tekniska läroverket i Skellefteå torde böra anvisas 2,000 kronor samt till materiel m. m. till laborationer vid läroverket 500 kronor. Sistnämnda delpost synes åter för Örebroläroverkets vidkommande kunna sänkas med 200 kronor. Ifrågavarande anslag torde alltså i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag böra ökas med $(2,000 + 500 - 200 =)$ 2,300 kronor och sålunda för nästa budgetår uppföras med $(96,000 + 2,300 =)$ 98,300 kronor.

Utskottet.

V. Anslaget till Tekniska läroverk: Stipendier.

De tekniska läroverkens stipendieanslag sänktes för budgetåret 1940/41 från 10,500 kronor till 9,000 kronor genom indragning av de tidigare ur anslaget utgående resestipendierna och disponeras nu endast till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid de tekniska fackskolorna. Anslaget är fortfarande uppfört med 9,000 kronor.

Departementschefen förordar en anslagshöjning med 1,000 kronor till 10,000 kronor med hänsyn till ökningen av elevantalet vid de tekniska fackskolorna.

Departementschefens ifrågavarande förslag har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet.

VI. Anslag till Kurser för utbildning av arbetsstudieingenjörer.

I en till skolöverstyrelsen den 28 december 1942 inkommen skrivelse ha *ingenjörsvetenskapsakademien* och *Sveriges industriförbund* hemställt, att vid fyra tekniska läroverk måtte under år 1943 anordnas kurser för utbildande av arbetsstudieingenjörer. I framställningen har bland annat anförts.

Den utbildning av arbetsstudieingenjörer, som för närvarande sker dels vid tekniska högskolan i Stockholm, dels vid industriförbundets arbetsledareinstitut, dels ock vid vissa statliga och enskilda industriföretag har visat sig vara långt ifrån tillräcklig för att kunna tillgodose behovet av sådan arbetskraft. Ej heller finnas utsikter att kunna forcera utbildningen vid nämnda institu-

tioner och företag nämnvärt utöver vad nu sker. Det är sålunda nödvändigt att öka möjligheterna till utbildning av arbetsstudieingenjörer. Detta kan lättast ske genom att vid de tekniska läroverken anordnas sådan utbildning för dem av skolornas avgående elever, som visat fallenhet för arbetsstudieingenjörens verksamhet. Utbildningen av ingenjörer för arbetsstudier (arbetsanalys och tidsstudier) måste betraktas som en lika trängande samhällelig uppgift som utbildningen av ingenjörer för den tekniska driften och bör därför stödjas av det allmänna.

Då ifrågavarande utbildning snarast möjligt bör komma till stånd, har man enats om att föreslå, att den första kursen anordnas redan under loppet av år 1943 vid skolorna i Borås, Göteborg, Malmö och Örebro med början om möjligt under senare delen av maj månad. Varje kurs skulle i likhet med dem, som anordnas av arbetsledareinstitutet, fortgå omkring fyra veckor med heldagsundervisning. Till varje kurs bör ej mottagas flera än 15 elever.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att kurser för utbildning av arbetsstudieingenjörer skola få anordnas vid de tekniska läroverken samt att för anordnande av fyra sådana kurser måtte anvisas dels för innevarande budgetår — om medel finnas tillgängliga — 13,720 kronor, dels ock för nästa budgetår 10,500 kronor.

Departementschefen har för egen del anfört:

För min del anser jag mig endast böra tillstyrka, att medel anvisas för anordnande av två kurser efter slutet av innevarande vårtermin och två under nästkommande läsår, alltså sammanlagt fyra kurser. Härför skulle i enlighet med överstyrelsens kostnadsberäkning erfordras ett anslag av 12,110 kronor. Emellertid torde, på sätt statskontoret ifrågasatt, av deltagare i kurserna böra upptagas avgift, vilken torde böra bestämmas till förslagsvis 75 kronor. Obemedlad eller mindre bemedlad deltagare, företrädesvis sådan som nyligen genomgått tekniskt läroverk, torde böra helt eller delvis befrias från avgift. Vid anslagsberäkningen utgår jag från att sammanlagt omkring 2,000 kronor komma att inflyta i kursavgifter. Dessa medel torde böra användas för anskaffande av materiel. Det behövlige anslagsbeloppet bör med hänsyn härtill kunna minskas till i runt tal 10,000 kronor. Närmare bestämmelser rörande kurserna, vilka torde böra anordnas i skolöverstyrelsens regi, torde framdeles böra meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen. Jag har intet att erinra mot att de två första kurserna taga sin början redan innevarande budgetår. Därest gäldandet av utgifterna därför icke kan anstå till nästa budgetår, torde skolöverstyrelsen böra be- myndigas att av tillgängliga medel förskottsvis disponera erforderligt be- lopp, att under nästa budgetår ersättas ur anslaget.

Därest medel från enskilt håll skulle ställas till förfogande för anordnan- de av övriga i ärendet föreslagna kurser, har jag intet att erinra mot att de tekniska läroverken upplätas även för sådana kurser. Det fortsatta be- hovet av kurser för utbildning av arbetsstudieingenjörer torde framdeles få underkastas prövning.

Utskottet.

Utskottet biträder departementschefens här ifrågavarande förslag och till- styrker alltså, att ett anslag av 10,000 kronor för nästa budgetår anvisas för omförmälda ändamål.

VII. Hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 230 och II: 327,

1. besluta, att i Luleå skall från och med budgetåret 1943/44 eller den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, successivt upprättas ett tekniskt gymnasium under förutsättning, att Luleå stad åtager sig ej mindre att tillhandahålla — förutom erforderliga undervisningslokaler jämte bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning — jämväl bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal än även att inrätta ett elevhem, vari plats kan beredas för minst 40 studerande vid nämnda gymnasium;

2. besluta, att i Skellefteå skall från och med budgetåret 1943/44 eller den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, successivt upprättas ett tekniskt gymnasium under förutsättning, att Skellefteå stad åtager sig ej mindre att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal än även att inrätta ett elevhem för det antal studerande vid nämnda gymnasium, som av Kungl. Maj:t bestämmes;

3. godkänna följande personalförteckning för de tekniska läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44:

Befattning.	Personalförteckning.	Lönegrad
	<i>Tjänstemän å ordinarie stat.</i>	
2 rektorer, avlöningsgrupp I		E 13
2 rektorer, » II		E 12
6 rektorer, » III		E 11
59 lektorer		A 27
7 vaktmästare		A 7
9 vaktmästare		A 6
1 vaktmästare		A 5
	<i>Tjänsteman å övergångsstat.</i>	
1 verkstadsingenjör		A 22
	<i>Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.</i>	
9 adjunkter		Eo 21;

4. godkänna följande avlöningsstat för de tekniska läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44:

Avlöningsstat.

Utgifter:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	708,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a. Arvoden åt skolläkare	kronor	7,815
b. Arvoden åt bibliotekarier	»	4,410
c. Arvoden åt bokförings- och skrivbiträden åt rektorer	»	8,685
		20,910
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	»	657,600
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	139,000
	Summa kronor	1,525,510

Särskilda uppbördsmedel:

Hyror och hyresersättningar m. m.	kronor	28,510
	Nettoutgift kronor	1,497,000;

5. till *Tekniska läroverk: Avlöningar* för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1,497,000 kronor;

6. till *Tekniska läroverk: Omkostnader* för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150,200 kronor;

7. till *Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 98,300 kronor;

8. till *Tekniska läroverk: Stipendier* för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 10,000 kronor;

9. till *Kurser för utbildning av arbetsstudieingenjörer* för

budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 10,000 kronor.

Stockholm den 11 maj 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Torsten Ström, Sven Larsson, Heiding, Magnusson, Carlström, friherre De Geer, Gustaf Karlsson, Ekströmer* och *Emil Petersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol, *Danielsson, Isacsson, Hansson* i Rubbestad, *Holmdahl, Andersson* i Malmö, *Andersson* i Södergård, *Mårtensson, Stazäng, Viklund* och fru *Alvén*.
